KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 15.4.2021

EDUSKUNNAN YMPÄRISTÖVALIOKUNNALLE

HE40/2021 vp hallituksen esitys eduskunnalle jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja esittää seuraavat huomiot:

Kuluttajaliitto osallistui ympäristöministeriön asettaman laajapohjaisen työryhmän työskentelyyn ja yhtyy pääasiassa hallituksen esityksessä esitettyihin näkemyksiin ja kannattaa esitettyjä säädösmuutoksia. EU:n jätedirektiiveistä tulevien tiukentuvien kierrätystavoitteiden sekä Suomen hallituksen kunnianhimoisten tavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan muutoksia nykylainsäädäntöön sekä toimintaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, mukaan lukien kuluttajien toiminta.

Jätelainsäädännön velvoitteet eivät lähtökohtaisesti kohdistu yksittäisiin kuluttajiin. Silti niillä on välillisesti suuria vaikutuksia niin taloudellisesti kuin toimintaa ohjaavastikin kaikkiin kuluttajiin ja kotitalouksiin. **Olennaista on tehdä sellaista lainsäädäntöä, joka ohjaa ja kannustaa kuluttajia käyttäytymisen muutoksiin, joilla voidaan vähentää jätteen syntyä ja lisätä syntyvän jätteen lajittelutehokkuutta kotitalouksissa.**

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä, että tuotteen valmistajalle, markkinoille saattajalle ja jakelijalle ehdotetaan velvoitteita huolehtia siitä, että tuote on resurssitehokas ja kestävä sekä päivitettävä. Lisäksi toimijoiden olisi huolehdittava siitä, että tuotteisiin on saatavilla varaosia, käyttöohjeet sekä muut välineet ja tiedot, jotka mahdollistavat tuotteiden uudelleenkäytön ja korjaamisen. **Vain paremmalla tuotesuunnittelulla voidaan saada aikaiseksi siirtymää kohti nykyistä ympäristöystävällisempää kulutusta.** Velvoitteiden ei kuitenkaan ehdoteta olevan ehdottomia eikä niitä koskevien pykälien rikkomisesta ole asetettu seuraamuksia. Nähdäksemme näitä velvoitteita tulisi säännellä ehdotettua sitovammin niiden noudattamisen varmistamiseksi.

Kuluttajaliitto katsoo, että näiden velvoitteiden toteutumista tulee seurata tiiviisti ja niille tulisi asettaa konkreettisia tavoitteita. Valtioneuvoston tulee käyttää asetuksenantovaltuutusta ja säätää tuotekohtaisesti velvoitteiden sisällöstä tarkemmin, mikäli velvoitteita ei noudateta.

Kuluttajat tarvitsevat tietoa tuotteista oikea-aikaisesti ja oikeassa muodossa. Esimerkiksi pakkausten erilliskeräystä edistäisi, mikäli kaikista kuluttajapakkauksista löytyisi yhdenmukaisesti ilmaistut, kuvalliset lajitteluohjeet. Kuluttajan on monesti vaikea tietää, miten pakkaus tulisi lajitella. Jos tietoa ei löydy helposti pakkauksesta itsestään, päätyy pakkaus useimmiten sekajätteeseen. Yhdenmukaisten, helppojen lajitteluohjeiden luomista ja yleistymistä voitaisiin edistää esimerkiksi tuottajien, tuottajavastuuyhteisöiden ja muiden toimijoiden yhteisellä sopimuksella (Green deal). Lajittelua edistäisi myös jos samat kuvalliset merkinnät löytyisivät sekä pakkauksista että keräysastioista.

Kuluttajaliiton kuluttajapaneelin kyselyyn (8/2020) vastanneista jopa 85 % toivoi pakkauksiin yhdenmukaisia kuvallisia lajitteluohjeita.

KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 15.4.2021

Jätteen määrän vähentämiseksi ja erilliskeräysvelvoitteiden toteutumisen edistämiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota myös kotitalouksille muuten kuin pakkauksissa tarjolla olevaan tietoon. Jätelainsäädäntö pitää sisällään monia vaikeaselkoisiakin termejä, joiden lisäksi arkikielenkäytössä on monia muunnelmia. **Selvyyden vuoksi olisi tärkeää, että kaikkialla käytettäisiin termejä yhdenmukaisesti. Yhdyskuntajätteen erilliskeräysvelvollisuuden laajentumisen ja kunnan neuvontavelvoitteen sekä vastuunjaon selkeyttämisen myötä on hyödynnettävä myös tarjolla oleva mahdollisuus käytäntöjen yhdenmukaistamiseen.**

Kuluttajaliitto pitää tärkeänä yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen erilliskeräyksen laajentamista. Kiinteistökohtainen erilliskeräys helpottaa kotitalouksien mahdollisuuksia jätteiden asianmukaiseen lajitteluun. Tuomalla lajittelupisteet lähelle kotia helpotetaan ihmisten arjen sujuvuutta. Monilla ei ole mahdollisuutta kerätä ja varastoida eri jakeita kodin rajallisissa tiloissa ja jätteiden kuljettaminen esimerkiksi kaupan yhteydessä sijaitsevalle keräyspisteelle on monille liian hankalaa.

Nähdäksemme ehdotuksessa on löydetty tasapainoinen ratkaisu, jolla mahdollistetaan erilliskeräysvelvollisuuksien tarkastelu huomioiden alueelliset erot. On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, että asetuksissa määritellyistä velvoiterajoista poikkeamiselle on aina olemassa ympäristön ja kotitalouksien näkökulmasta riittävät perusteet. Pidämme tärkeänä sitä, että kotitalouksilla on lähtökohtaisesti samanlaiset mahdollisuudet toteuttaa erilliskeräystä helposti ja lähellä kotia kohtuullisin kustannuksin. Jotta erilliskeräyksen toteuttaminen ei muodostu kohtuuttoman hankalaksi tai kalliiksi kotitalouksille, on tärkeää, että lakiin sisältyy mahdollisuus myös erilaisten mallien kuten korttelikeräyksen ja monilokerokeräyksen toteuttamiseen.

Samaa materiaalia olevien muiden kuin pakkausten ja pakkausten yhteiskeräystä tulisi edistää, jotta materiaalia saataisiin nykyistä enemmän kiertoon, etenkin muovien osalta tämä on nähty tärkeäksi ja kannatettavaksi. **Kannatamme myös ehdotusta aikaistaa tekstiilijätteen aluekeräyksen aloittaminen jo vuoden 2023 alusta alkavaksi. Kuluttajilla on halua lajitella ja kierrättää, mutta sen toteuttaminen vaatii toimia, joilla helpotetaan lajittelun ja kierrätyksen toteuttamista (merkinnät, lajittelupisteiden sijainti lähellä kotia jne.)**

Esityksessä on päädytty työryhmän mietinnöstä ja lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta poikkeavaan ratkaisuun kuljetusjärjestelmien osalta. Kuluttajaliitto piti varauksellisesti aiemmin valittua linjaa, jossa vastuu kuljetuksista keskitettiin kunnille (pl. saostus- ja umpisäiliöliete) kuluttajien kannalta kannatettavana. Nyt käsiteltävässä esityksessä myös kiinteän sekajätteen keräys ja kuljetus olisi kaksoisjärjestelmän piirissä. Joillekin kotitalouksille kuntamalli tarkoittaa oman valinnanvapauden vähenemistä, mutta kokonaisuuden kannalta keskitetty malli hyödyttäisi kotitalouksia, mikäli kunnat pystyvät tehokkaaseen kilpailutukseen. **Kuluttajien kannalta olennaista on, että oli valittu järjestelmä mikä tahansa, se on mahdollisimman kustannustehokas ja toimiva.**

Hallitus esittää asumisessa syntyvän pakkausjätteen erilliskeräyksen ja kuljetuksen järjestämistä kuntien ja pakkausten tuottajien yhteistoimintana. Ehdotettu yhteistoimintamalli on uusi ja sen käytännön toimivuus jää nähtäväksi. Kotitalouksille erilliskeräyksestä aiheutuvien kustannusten kohtuullisuutta ja suuruutta on lausuntokierroksen jälkeen pyritty täsmentämään, mutta niiden arviointi on edelleen hankalaa. Todennäköistä on, että kustannusvaikutukset vaihtelevat hyvinkin paljon. **Sääntelyn ja toteutuksen tulisi tukea ja kannustaa kuluttajia lajittelemaan pakkausjätettä nykyistä tehokkaammin ja kustannusten tulisi kohdistua oikeudenmukaisesti.**

LAUSUNTO 15.4.2021

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Tiina Vyyryläinen

vaikuttamistyön päällikkö, OTK